

Rodové rozdiely hodinových miezd v krajinách EÚ Gender Pay Gap of the hourly earnings in the EU Member States

Silvia Megyesiová

Abstrakt: Napriek vyspelosti krajín EÚ aj v súčasnosti existujú rozdiely medzi mužmi a ženami v rôznych oblastiach ekonomického a spoločenského života. Rodové rozdiely priemerných hodinových miezd sú v niektorých krajinách EÚ zanedbateľné. V roku 2013 boli mzdy žien v Slovinsku o 3,2 % pod úrovňou miezd mužov. Avšak v Estónsku bol rodový rozdiel miezd veľmi vysoký a dosiahol hodnotu až 29,9 %. V priemere v krajinách EÚ bola hrubá hodinová mzda žien o 16,3 % nižšia než mzda mužov. Napriek úspechom pri znižovaní rodového rozdielu vo väčšine krajín EÚ sa situácia zhoršila napríklad v Portugalsku, Maďarsku, Taliansku, Španielsku, Rumunsku, Bulharsku. Zhoršenie rodového rozdielu hodinových miezd sa teda týkal hlavne „problémových“ krajín EÚ resp. krajín s najnižšou úrovňou HDP na obyvateľa.

Abstract: Despite the economic development of the EU Member States also nowadays differences exist between men and women in various areas of economic and social life. Gender pay gap in average gross hourly earnings in some EU countries are negligible. In 2013, the earnings of women in Slovenia were 3.2% below the men's earnings. However, in Estonia the gender pay gap (GPG) was as high as 29.9%. On average in the EU countries the gross hourly earnings of women were 16.3% lower than those of men. Despite successes in reducing the GPG in most EU Member States the situation has worsened, for example, in Portugal, Hungary, Italy, Spain, Romania, Bulgaria. Worsening of the GPG is therefore particularly concerned to the most "problematic" countries of the EU and to the countries with the lowest levels of GDP per capita.

Kľúčové slová: rodové rozdiely, hrubá hodinová mzda, Európska únia, udržateľný rozvoj, variabilita

Keywords: gender pay gap, gross hourly earnings, European Union, sustainable development, variability

JEL classification: E24, J31, C43,

1. Úvod

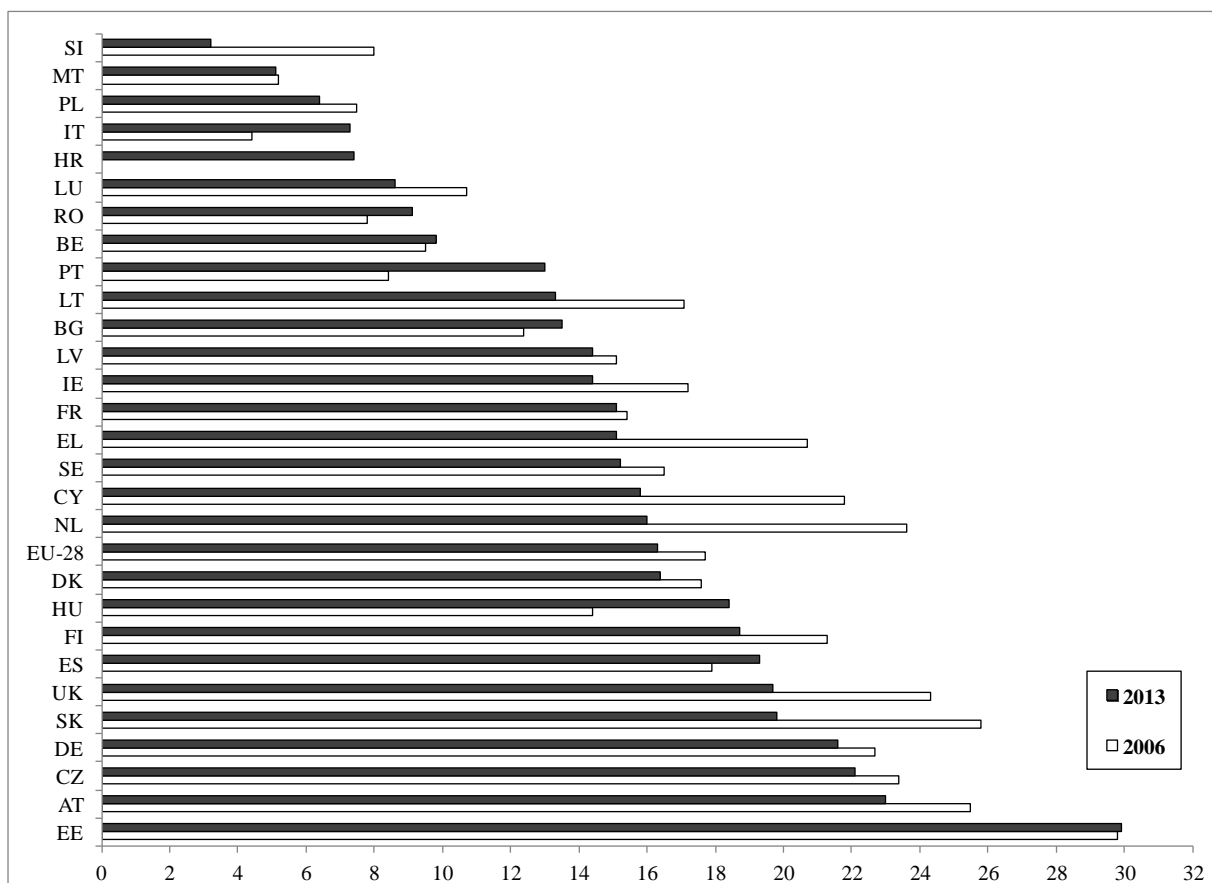
Rodová rovnosť charakterizuje nediskriminované zaobchádzanie so ženami a mužmi a to tak z hľadiska povinností, možností, výhod a práv. Každý jedinec bez ohľadu na pohlavie je hodnotený, podporovaný a uznávaný v rovnakej miere. Rodová rovnosť má okrem morálnej a sociálnej dimenzie aj výrazné ekonomické opodstatnenie, je nevyhnutnou ekonomickou investíciou do budúcnosti a prispieva k ekonomickému rastu spoločnosti v mnohých smeroch (ŠÚ SR, 2015). Rodová rovnosť patrí k hlavným cieľom pri tvorbe politik krajín EÚ odkedy bol princíp rovnosti príjmov zahrnutý do Zmluvy o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva (EIGE, 2015).

Napriek ekonomickej vyspelosti krajín EÚ sme svedkami existujúcich rozdielov medzi mužmi a ženami. Rovnosť mužov a žien je základnou zásadou EÚ zakotvenou v zmluvách, ako aj jedným z cieľov EÚ, pričom uplatňovanie zásady rovnosti žien a mužov pri každej činnosti jej jej všeobecným poslaním (EU, 2011). Napriek tomu, že sme svedkami stierania rozdielov medzi mužmi a ženami, pokrok v niektorých oblastiach rodových rozdielov je pomalý a preto je nevyhnutné venovať sa danej problematike i naďalej. Pri

odstraňovanie rozdielov medzi pohlaviami je potrebné sústrediť sa okrem iného na znižovanie rozdielov v oblasti zamestnanosti, sociálnej ochrany, rozdielného odmeňovania mužov a žien. Odmeňovanie mužov a žien je vnímané veľmi citlivo a to hlavne v súvislosti s názorom, že ženy sú odmeňované v porovnaní s mužmi o čosi horšie a to napriek tomu, že vykonávajú prácu na porovnateľných pozíciách a ich výkon je taktiež porovnateľný s výkonom mužov na týchto pozíciách.

2. Rodové rozdiely hrubých hodinových miezd v krajinách EÚ

Udržateľný rozvoj krajín EÚ je sledovaný prostredníctvom súboru ukazovateľov, ktoré sa priebežne monitorujú a vyhodnocujú. V rámci oblasti sociálnej inklúzie je jedným z ukazovateľov pre sledovanie udržateľného rozvoja aj rozdiel príjmov mužov a žien. Podľa monitorovacej správy sa v roku 2013 v porovnaní s rokom 2006 znížil rodový rozdiel hrubých hodinových miezd v 27 krajinách EÚ o 1,3 percentuálneho bodu (Eurostat, 2015).

Obr. 1 Rodové rozdiely hodinových miezd v krajinách EÚ, %

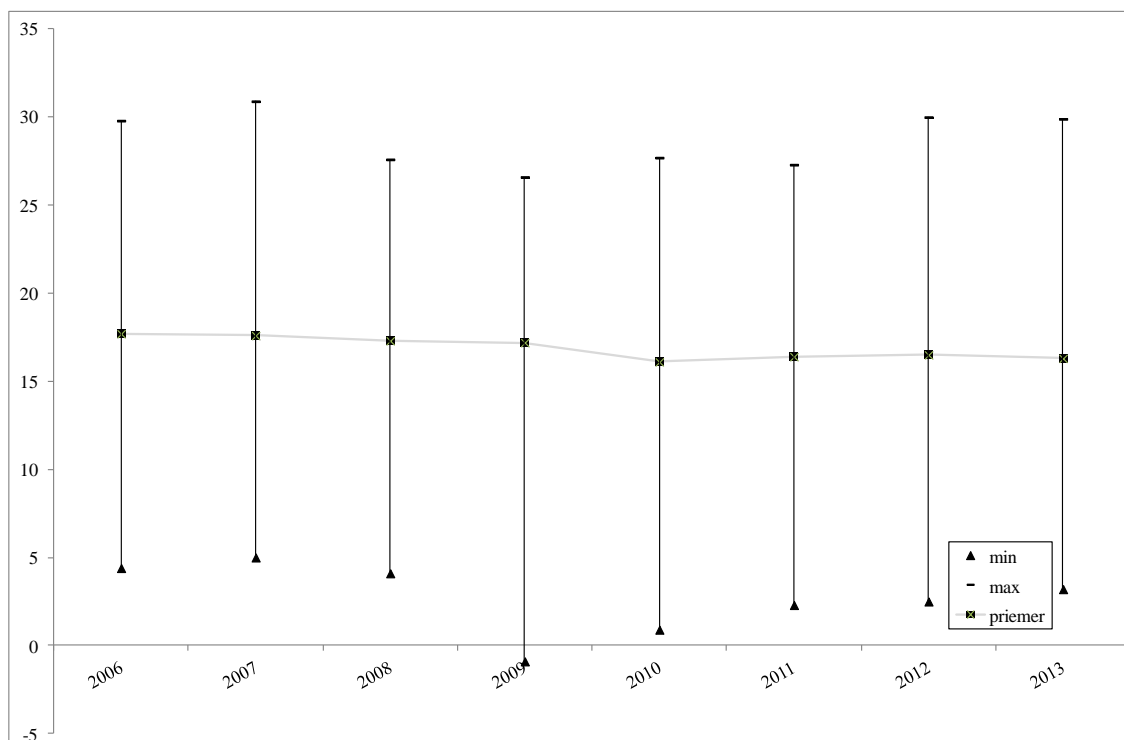
(rozdiel medzi priemernou hrubou hodinovou mzdou mužov a žien vyjadrený ako percento priemernej hrubej hodinovej mzdy mužov, tzv. Gender Pay Gap, GPG)

Zdroj: Eurostat, vlastné prepočty

Rodový rozdiel miezd je v niektorých krajinách EÚ zanedbateľný, kým v iných krajinách dosahuje tento rozdiel hodnoty vyššie než 20 %. V roku 2013 bol najnižší rodový rozdiel v priemernej hodinovej mzde zaznamenaný v Slovinsku, kde bola mzda žien iba o

3,2 % pod úrovní mzdy mužov. Naopak najvýraznejšie rozdiely v odmeňovaní mužov a žien v tom istom období boli dosiahnuté v Estónsku, keď priemerná hrubá hodinová mzda žien bola až o 30 % pod úrovní priemernej hrubej hodinovej mzdy mužov (viď obrázok 1). Rodové rozdiely v mzdách pod úrovní desiatich percent boli okrem Slovinska zaznamenané v roku 2013 aj na Malte (5,1 %), v Poľsku (6,4 %), Taliansku (7,3 %), Chorvátsku (7,4 %), Luxembursku (8,6 %), Rumunsku (9,1 %) a Belgicku (9,8 %).

Slovensko hodnotou rodového rozdielu miezd mužov a žien na úrovni 19,8 % patrí v rámci krajín EÚ medzi krajiny, kde je tento rozdiel pomerne vysoký. Horšie výsledky ako na Slovensku boli dosiahnuté v štyroch krajinách EÚ a to konkrétne v Nemecku (21,6 %), Českej republike (22,1 %), Rakúsku (23,0 %) a v Estónsku (29,9 %). Estónsko dosahovalo v rokoch 2006 až 2013 každoročne maximálne hodnoty mzdových rozdielov medzi pohlaviami, pričom najvyšší rozdiel bol v tejto krajine zaznamenaný v roku 2007, kedy priemerná hodinová mzda žien bola pod úrovní priemernej hodinovej mzdy mužov až o 31 %. Najvýraznejšie zlepšenie rodového rozdielu hodinových miezd potešilo ženy v Holandsku, kde poklesol rodový rozdiel v roku 2013 v porovnaní s rokom 2006 až o 7,6 percentuálneho bodu (p.b.). Naopak situácia sa v danej oblasti najviac zhoršila v Portugalsku, kde sa rodový rozdiel zvýšil o 4,6 p.b.

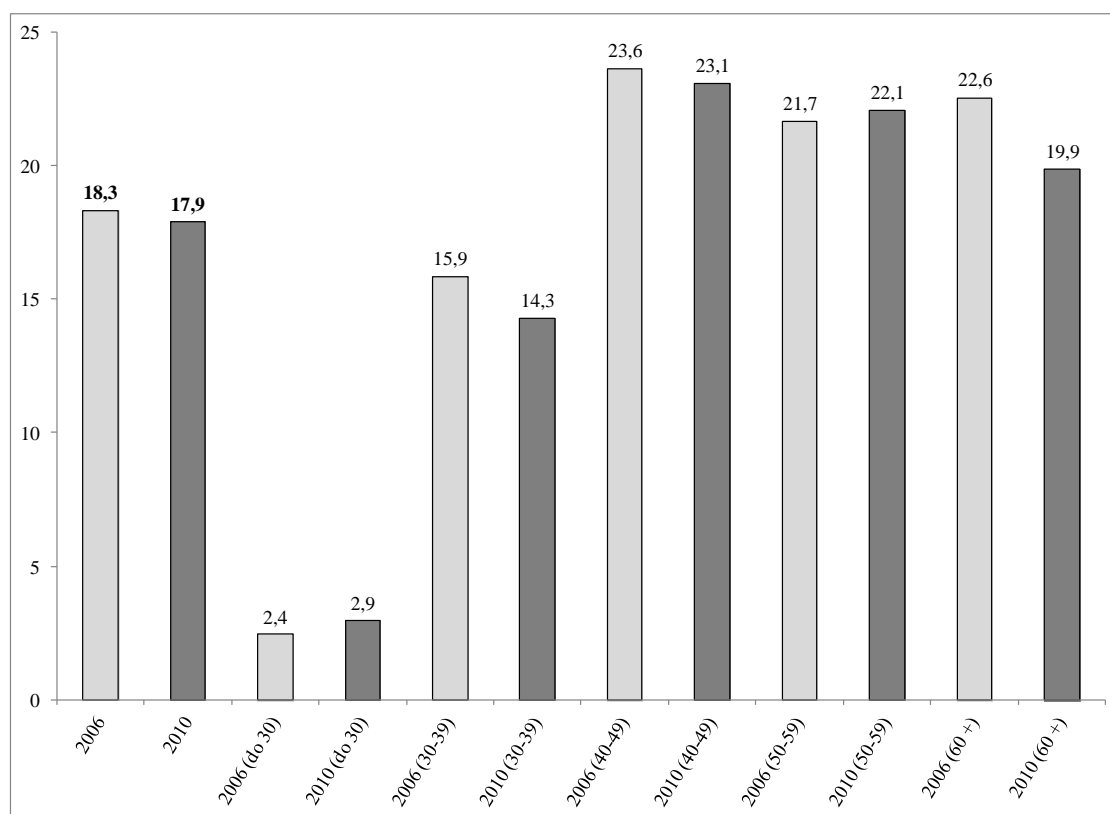

Obr. 2 *Variačné rozpätie rodových rozdielov hrubých hodinových miezd krajín EÚ, %*
Zdroj: Eurostat, vlastné prepočty

Zhoršenie rodovej rovnosti hodinových miezd boli zaznamenané aj v Maďarsku (o 4,0 p.b.), Taliansku (2,9 p.b.), Španielsku (1,4 p.b.), Rumunsku (1,3 p.b.), Bulharsku (1,1 p.b.), Belgicku (0,3 p.b.) a Estónsku (0,1 p.b.). Rodový rozdiel sa teda najviac zvýšil v „problémových“ krajinách EÚ, medzi ktoré môžeme zaradiť Portugalsko, Taliansko, Španielsko a vysoko zadlžené Belgicko. Okrem týchto krajín sa rodové rozdiely zvýšili v najnovších krajinách EÚ s najnižšou hodnotou hrubého domáceho produktu (HDP) na

obyvateľa a to v Rumunsku a Bulharsku. Na negatívny vývoj rodových rozdielov miezd boli teda náchylné krajiny, ktoré boli najviac zasiahnuté krízou a to tak dlhovou krízou, ako aj finančnou krízou a krajiny s nízkou úrovňou HDP na obyvateľa. V priemere krajiny EÚ zaznamenali zlepšenie rodového rozdielu hrubej hodinovej mzdy mužov a žien.

Rozdiely hodinových miezd medzi mužmi a ženami boli najnižšie v kategórii osôb do 30 rokov. V tejto vekovej kategórii došlo k miernemu zvýšeniu rodového rozdielu o 0,5 p.b. Najvyššie rozdiely hodinových miezd boli zaznamenané v roku 2006 vo vekovej kategórii 40 až 49 ročných osôb (viď obrázok 3). V tejto vekovej kategórii bola v priemere hrubá hodinová mzda žien o 23,6 % pod úrovňou priemernej hrubej hodinovej mzdy mužov. Variačné rozpätie rodových rozdielov bolo pomerne vysoké aj v tejto vekovej kategórii, pričom svoje minimum dosiahol tento rodový rozdiel v Taliansku (4,1 %) a maximum v Spojenom kráľovstve (32,1 %). Situácia sa v roku 2010 vo vekovej kategórii 40 až 49 ročných osôb nepatrne zlepšila, keď sa rodový rozdiel znížil o 0,5 p.b. Najnižšia hodnota bola opäť zaznamenaná v Taliansku (5,5 %) a najvyššia v Spojenom kráľovstve (30,6 %). Rodové rozdiely priemerných hrubých hodinových miezd vo vekovej kategórii 40 – 49 ročných osôb boli teda v niektorých krajinách veľmi vysoké. Pozitívne môžeme vnímať zníženie rodových rozdielov v Spojenom kráľovstve, kde sa tento rozdiel znížil o 1,5 p.b., avšak úroveň rodového rozdielu v tejto krajine bola neprimerane vysoká v neprospech žien.

Obr. 3 Rodové rozdiely hodinových miezd podľa vekových kategórií, EÚ-28, %

Zdroj: Eurostat, vlastné prepočty

Pomerne vysoké boli rodové rozdiely hodinových miezd aj v najstaršej vekovej kategórii. V kategórii osôb 60 ročných a starších sa zaznamenala medzi rokmi 2006 a 2010 najpozitívnejšia zmena, kedy sa rodový rozdiel znížil o 2,7 p.b. Vzhľadom k požiadavke a potrebe približovania sa miezd mužov a žien, zostáva len dúfať, že pozitívny trend vo vývoji rodového rozdielu bude v najbližšej dobe pokračovať, v priebehu rokov 2006 a 2010 došlo

k pozitívnym zmenám vo vekových kategóriách 30 – 39, 40 – 49 ročných osôb, ako aj 60 ročných a starších osôb. Napriek snahe krajín EÚ o znižovanie rodových rozdielov sa situácia týchto rozdielov zhoršila vo vekových kategóriách osôb do 30 rokov a 50 – 59 ročných osôb.

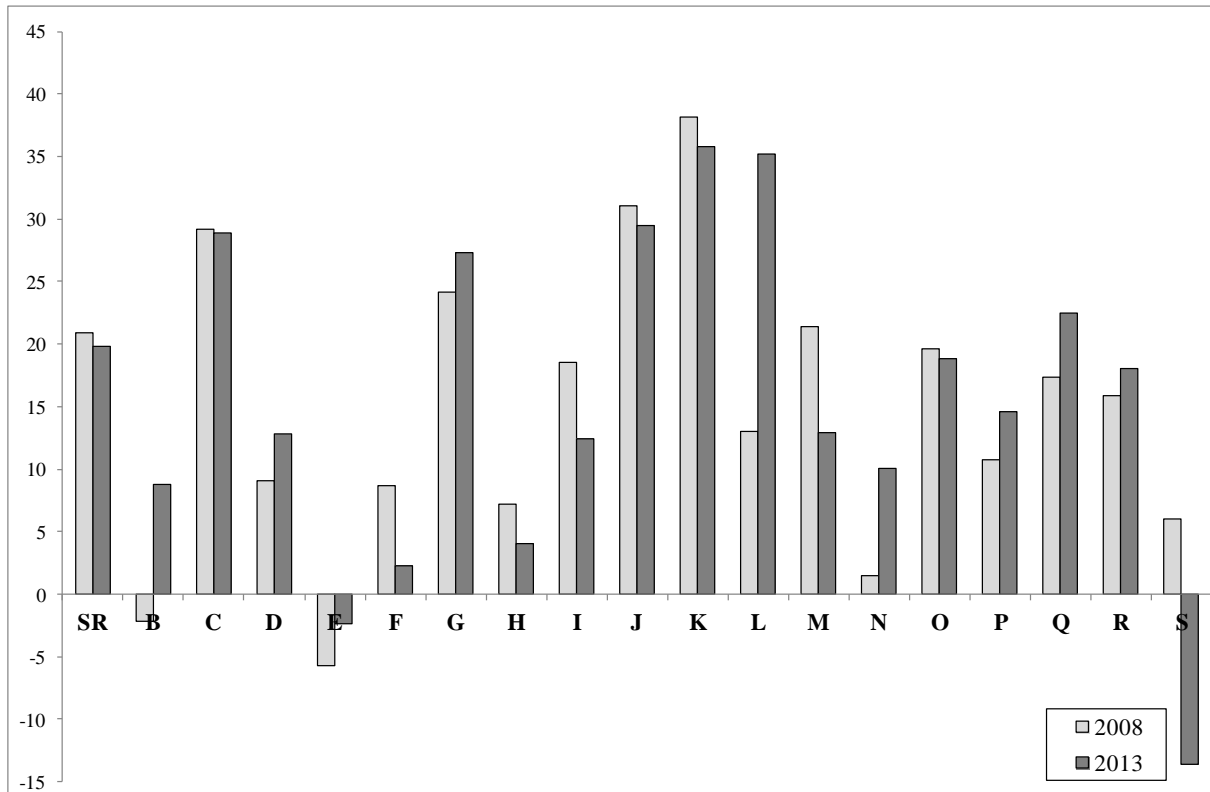
3. Rodové rozdiely v SR

Na Slovensku je rovnosť mužov a žien zakotvená v Ústave SR a je rozpracovaná v špeciálnej legislatíve (MPSVaR, 2014). Z hľadiska slovenskej legislatívy je relevantný najmä Antidiskriminačný zákon (Zákon 365/2004 Z.z.), ktorý okrem iného zakazuje diskrimináciu na základe pohlavia. Obdobne je zákaz diskriminácie na základ pohlavia a povinnosť rovnakého odmeňovania pre ženy a mužov za rovnakú prácu zakotvená v Zákonníku práce (Zákon č. 311/2001 Z.z.) Jedným z hlavných cieľov celoštátnej stratégie rodovej rovnosti v SR na roky 2014 až 2019 je posilňovanie ekonomickej nezávislosti žien odstraňovaním rodových rozdielov na trhu práce, v rámci tohto cieľa sa má sústrediť pozornosť na znižovanie rodových mzdových rozdielov dôslednejším uplatňovaním a dodržiavaním legislatívy, ako aj odstraňovať horizontálnu a vertikálnu segregáciu na trhu práce, zviditeľniť ekonomický prínos, hodnotu práce vykonávanej prevažne ženami v oblasti neplatennej práce a starostlivosti o blízke osoby a presadzovať jej vyváženejšiu deľbu medzi ženami a mužmi (MPSVaR, 2014).

Podľa „Súhrnej správy o stave rodovej rovnosti na Slovensku za rok 2014“ (MPSVaR, 2015) je kľúčovým faktorom postavenia žien a mužov v spoločnosti ekonomickej nezávislosť, ale aj vzťah medzi platenou a neplatenou prácou, pričom v roku 2010 zamestnané ženy venovali starostlivosti o deti, starostlivosti o dospelých a domácim prácam, teda neplatennej práci, týždenne priemerne 4 krát viac času ako zamestnaní muži. Napriek snahám o znižovanie rodových rozdielov príjmov mužov a žien aj v súčasnosti sme svedkami existujúcich rozdielov príjmov oboch pohlaví na Slovensku.

Rodové rozdiely príjmov vo všetkých sekciách hospodárstva na Slovensku sú v porovnaní s priemerom krajín EÚ vyššie. Kým napríklad v roku 2013 bol tento rodový rozdiel príjmov v 28 krajinách EÚ na úrovni 16,3 %, tak v tom istom období na Slovensku dosiahol 19,8 %. Napriek istým pokrokom pri zblížovaní príjmov mužov a žien sme naďalej svedkami diferenciácie miezd, ktoré je vypuklé hlavne v istých sekciách národného hospodárstva.

Najvýraznejšie rozdiely príjmov mužov a žien, v neprospech nežnejšieho pohlavia, boli zaznamenané v sekcii K. V roku 2008 dosiahol v sekcii K rodový rozdiel až 38,2 %, pričom v roku 2009 sa zvýšil až na 39,6 %. Následne sa rodový rozdiel o niečo znižoval, avšak aj napriek priaznivému vývoju dosiahol rodový rozdiel v sekcii finančných a poisťovacích činností v roku 2013 hodnotu 35,8 %. Rodový rozdiel vyšší než 20 % bol okrem sekcii K v roku 2013 zaznamenaný aj v sekciách C (28,9 %), G (27,3 %), J (29,5 %), L (35,2 %) a Q (22,5 %). Tieto sekcie teda významným spôsobom negatívne vplývali na vysokú hodnotu rodového rozdielu príjmov na Slovensku. Existujú aj sekcie, kde je príjem žien v porovnaní s mužmi o čosi vyšší, čo v prípade nami sledovaného rodového rozdielu sa prejaví jeho zápornou hodnotou. Takýmito sekciami boli v roku 2013 sekcie E (-2,4 %) a S (-13,6 %). Uvedené dve sekcie však nie sú z pohľadu tvorby hrubej pridanej hodnoty nosnými sekciami národného hospodárstva SR a preto ani výraznou mierou neovplyvnia konečnú priemernú hodnotu rodového rozdielu príjmov mužov a žien na Slovensku. Cieľom spoločnosti je zblížovanie príjmov mužov a žien, čo výrazným spôsobom pôsobí na sociálne a psychologické aspekty zrovnoprávnenia oboch pohlaví pri dosahovaní rovnakej odmeny za rovnakú prácu. Zatiaľ sme však svedkami iba miernych pokrokov v danej oblasti, pričom v niektorých sekciách je tento rozdiel rapídny.

Obr. 4 Rodové rozdiely hodinových miezd na Slovensku podľa sekcií NACE Rev. 2, %
 (rozdiel medzi priemernou hrubou hodinovou mzdou mužov a žien vyjadrený ako percento priemernej hrubej hodinovej mzdy mužov, tzv. Gender Pay Gap, GPG)
 Sekcie štatistickej klasifikácie ekonomických činností SK NACE Rev. 2: B – Ťažba a dobývanie, C – Priemyselná výroba, D – Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu, E – Dodávka vody, F – Stavebníctvo, G – Veľkoobchod a maloobchod, oprava motorových vozidiel a motocyklov, H – Doprava a skladovanie, I – Ubytovacie a stravovacie služby, J – Informácie a komunikácia, K – Finančné a poisťovacie činnosti, L – Činnosti v oblasti nehnuteľností, M – Odborné, vedecké a technické činnosti, N – Administratívne a podporné služby, O – Verejná správa a obrana, P – Vzdelávanie, Q – Zdravotníctvo a sociálna pomoc, R – Umenie, zábava a rekreácia, S – Ostatné činnosti.

Zdroj: Eurostat, vlastné prepočty

4. Záver

Znižovanie rodových rozdielov je jedným z hlavných cieľov krajín EÚ. V príspevku sme sa zamerali na analýzu vývoja rodových rozdielov priemerných hrubých hodinových miezd v krajinách EÚ a zvlášť na Slovensku. Rodové rozdiely miezd sa vo väčšine krajín EÚ znižovali, čo viedlo aj k zníženiu rodového rozdielu v krajinách EÚ v roku 2013 v porovnaní s rokom 2006 o 1,4 p.b. Variačné rozpätie rodových rozdielov bolo v sledovaných obdobiach vysoké. Kým napríklad v Slovinsku bol rodový rozdiel príjmov v roku 2013 len na úrovni 3,2 %, tak v Estónsku sa vyšplhal až na 29,9 %. Rodové rozdiely v EU-28 boli najvyššie vo vekovej kategórii 40 - 49 ročných osôb a najnižšie vo vekovej kategórii osôb do 30 rokov. Na Slovensku boli priemerné hrubé hodinové príjmy žien v roku 2013 o 19,8 % nižšie než mužov. Tým bol rodový rozdiel príjmov na Slovensku o poznanie vyšší než priemer za krajiny EÚ (16,3 %). Najvyšší rozdiel v príjmoch mužov a žien bol zaznamenaný v sekcii K –

Finančné a poisťovacie činnosti, kde sme boli v roku 2013 svedkami rodového rozdielu príjmov na úrovni 35,8 %. Rodový rozdiel príjmov je jedným z ukazovateľov monitorovania úspechov krajín EÚ pri dosahovaní udržateľného rozvoja. Pozitívne hodnotíme jeho vývoj vo väčšine krajín EÚ. V roku 2013 v porovnaní s rokom 2006 sa situácia rodového rozdielu hodinových príjmov zhoršila v krajinách s veľmi nízkou hodnotou HDP na obyvateľa (Rumunsko, Bulharsko) a v „problémových“ krajinách EÚ a to konkrétne v Portugalsku, Taliansku, Maďarsku, Španielsku, Belgicku. Krajiny EÚ sa naďalej sústreďujú vo svojich politikách aj na oblasť znižovania rodových rozdielov a preto predpokladáme, že sa situácia v stieraní rozdielov príjmov medzi mužmi a ženami bude vyvíjať pozitívne.

5. Literatúra

EIGE. 2015. Gender Equality Index 2015. Measuring gender equality in the European Union 2005-2012. Luxembourg : Publications Office of the EU. 2015. ISBN 978-92-9218-819-1.

EU. 2011. Official Journal of the European Union. Council conclusion of 7 March 2011 on European Pact for Gender Equality (2011 – 2020). 2011/C 155/02. Dostupné on-line: <[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XG0525\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XG0525(01)&from=EN)>.

Eurostat. 2015. Sustainable development in the European Union. Key messages. Luxembourg : Publications Office of the EU. 2015. ISBN 978-92-79-49393-5.

MPSVaR. 2014. Celoštátna stratégia rodovej rovnosti v Slovenskej republike na roky 2014-2019. Dostupné on-line:

<https://lt.justice.gov.sk/Attachment/Akcnny%20plan%20RR_poVPK.pdf?instEID=191&attEID=71200&docEID=395219&matEID=7700&langEID=1&tStamp=20141003093407333>.

MPSVaR. 2015. Súhrnná správa o stave rodovej rovnosti na Slovensku za rok 2014 – 20 rokov plnenia Pekinskej akčnej platformy. Dostupné on-line: <www.rokovania.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-188786>.

ŠÚ SR. 2015. Rodová rovnosť 2015. Košice: Štatistický úrad Slovenskej republiky – pracovisko v Košiciach, ISBN 978-80-8121-459-2.

Vyhláška Štatistického úradu SR z 18. júna 2007, ktorou sa vydáva Štatistická klasifikácia ekonomických činností (SK NACE Rev. 2). Zbierka zákonov č. 306/2007.

Eurostat. Databáza. Dostupné on-line: < <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>>.

Adresa autora:

SILVIA MEGYESIOVÁ, doc., Ing., PhD.

Podnikovohospodárska fakulta

Ekonomickej univerzity v Bratislave so sídlom v Košiciach

040 23 Košice

silvia.megyesiova@euke.sk